

The Preventive Role of Law Enforcement and Security Institutions in Electoral Crimes and Violations

Received: 08, March, 2025

Accepted: 03, August, 2025

Article type: Research Article

PP: 1-34

DOI:

[10.22034/entezam.2025.1280909.2654](https://doi.org/10.22034/entezam.2025.1280909.2654)

Mehrangiz Khandan

PhD Candidate in Criminal Law and Criminology, Faculty of Humanities, Emirates Branch, Islamic Azad University, Dubai, UAE. Email: khandanmehrangiz@yahoo.com

Abbas Sheikh-ol-Islami

Associate Professor, Department of Law, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Mashhad Branch, Iran (Corresponding Author). Email: dr.abbassheikho.esami@gmail.com

Seyyed Hossein Hosseini

Associate Professor, Department of Law, Faculty of Law and Political Science, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran. shosseini@um.ac.ir

Abstract

Background and Objective: The proper and crime-free conduct of elections is one of the foundations of public trust in democratic systems. Law enforcement and security institutions, with their key role in detecting electoral crimes, can play a preventive role that goes beyond mere punitive action, ultimately strengthening trust among the media, candidates, and voters. This study aims to differentiate the performance of these institutions in detecting criminal behavior and to explore the possibility of recognizing distinct methods for detecting electoral crimes and violations.

Method: Given the nature of the subject, this research is theoretical and employs a descriptive-analytical approach. The research population includes legal documents, theoretical sources, judicial rulings, and domestic and international studies related to electoral crimes and violations. Data collection was carried out through note-taking from credible scientific sources, and the data were analyzed deductively and analytically. Finally, legal concept classification tools were used to analyze the data.

Findings: The results indicate that the current role of the police force is predominantly reactive rather than preventive. However, these institutions can simultaneously serve as special enforcers and preventive agents by actively participating in all stages of the election process. Furthermore, legislative and structural challenges, along with a lack of clear distinction between different types of crime and violation detection, hinder the effective functioning of these bodies.

Results: Moving beyond traditional views and strengthening a differentiated approach in detecting electoral crimes—through precise distinction between crimes and violations and reforming legislative mechanisms—can enhance institutional participation and increase efficiency in electoral processes.

Keywords: Electoral crimes and violations, crime detection, prevention by law enforcement and security institutions.

Citation(APA): Khandan, Mehrangiz, Sheikh-ol-Islami, Abbas, & Hosseini, Seyyed Hossein (2025). The Preventive Role of Law Enforcement and Security Institutions in Electoral Crimes and Violations, *Journal of Social Order*, 17(1), 1-34.

Doi: [10.22034/entezam.2025.1280909.2654](https://doi.org/10.22034/entezam.2025.1280909.2654)

نقش پیشگیرانه نهادهای انتظامی - امنیتی در جرایم و تخلفات انتخاباتی

چکیده

زمینه و هدف: اجرای صحیح و بدون جرم و تخلف انتخابات یکی از پایه‌های اعتماد عمومی در نظام‌های مردم‌سالاری است. نهادهای انتظامی - امنیتی با نقش کلیدی خود در کشف جرایم انتخاباتی، می‌توانند نقش پیشگیرانه‌ای ایفا کنند که فراتر از برخورد کیفری صرف، به تقویت اعتماد میان رسانه‌ها، داوطلبان و رای‌دهندگان منجر می‌شود. پژوهش حاضر با هدف بازشناسی افتراقی عملکرد این نهادها در کشف رفتارهای بزه‌کارانه و بررسی امکان به رسمیت شناختن شیوه‌های متفاوت کشف جرایم و تخلفات انتخاباتی انجام شده است.

روش: با توجه به ماهیت موضوع، این پژوهش در زمره تحقیقات نظری قرار دارد و روش تحقیق مورد استفاده توصیفی - تحلیلی است. جامعه پژوهش شامل اسناد قانونی، منابع نظری، آرای محاکم قضایی و پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط با جرایم و تخلفات انتخاباتی است. ابزار گردآوری داده‌ها فیش‌برداری از منابع معتبر علمی بوده است و داده‌ها به صورت تحلیلی - استنباطی مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در نهایت از ابزارهای طبقه‌بندی مفاهیم حقوقی برای تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج نشان می‌دهد که بخش عمده نقش فعلی نیروی انتظامی، پاسخ‌گویی است نه پیشگیرانه. در حالی که این نهادها می‌توانند با حضور مؤثر در تمامی مراحل انتخابات، همزمان نقش ضابط خاص و عامل پیشگیرانه را ایفا کنند. همچنین چالش‌های تقنینی و ساختاری و نبود تفکیک روشن میان انواع کشف جرم و تخلف، مانع تحقق کارکرد مؤثر آنان شده است.

نتیجه‌گیری: عبور از نگرش سنتی و تقویت رویکرد افتراقی در کشف جرایم انتخاباتی، با تفکیک دقیق نوع جرم از تخلف و اصلاح سازوکارهای تقنینی، می‌تواند موجب ارتقای مشارکت نهادی و کارآمدی بیشتر در فرآیندهای انتخاباتی شود.

کلیدواژه‌ها: جرایم و تخلفات انتخاباتی، کشف جرم، پیشگیری نهادهای انتظامی و امنیتی.

دریافت: ۱۴۰۳/۱۲/۱۸

پذیرش: ۱۴۰۴/۰۵/۱۲

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

صص: ۱-۳۴

شناسه دیجیتال (DOI):

[10.22034/entezam.2025.1280909.2654](https://doi.org/10.22034/entezam.2025.1280909.2654)

مهرانگیز خندان

دانشجوی دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی دبی، امارات. رایانامه:

khandanmehrangiz@yahoo.com

عباس شیخ‌الاسلامی

عباس شیخ‌الاسلامی، دانشیار گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، ایران. (نویسنده مسئول). رایانامه:

dr.abbassheikho.esami@gmail.com

سید حسین حسینی

دانشیار گروه حقوق، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران. رایانامه:

shosseini@um.ac.ir

استناد (APA): خندان، مهرانگیز عباس، شیخ‌الاسلامی، و حسینی، سید حسین (۱۴۰۴). نقش پیشگیرانه نهادهای انتظامی - امنیتی در جرایم و تخلفات انتخاباتی. نشریه علمی انتظام اجتماعی، ۱۷(۱)، ۱-۳۴.

شناسه دیجیتال: [10.22034/entezam.2025.1280909.2654](https://doi.org/10.22034/entezam.2025.1280909.2654)

انتخابات در نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، یکی از ارکان اصلی مردم‌سالاری دینی محسوب می‌شود و بیانگر تحقق حاکمیت انسان بر سرنوشت خود است. این حاکمیت، برخاسته از اصل اعتقادی آزادی و اختیار انسان است. اصولی که بر پایه مشیت الهی، انسان را موجودی آزاد، مسئول و صاحب اراده در تعیین سرنوشت خویش معرفی می‌کنند (مظفری اناری و امینی‌زاده، ۱۴۰۲: ۳۹۱).

سلامت انتخابات عامل مهمی در تأمین آزادی انتخابات، مشارکت احزاب، داوطلبان و رأی‌دهندگان به حساب می‌آید. (شاهین‌پور، ۱۳۹۸: ۲۵). در رابطه با کشف جرایم و تخلفات انتخاباتی در قوانین مربوطه، ضابطه خاصی دیده نمی‌شود. کلیات کشف جرایم مطابق مواد ۶۴ الی ۶۷ قانون آیین دادرسی کیفری ۱۳۹۲ است. عملکرد پلیس و سایر ضابطان در جرم مشهود یا غیرمشهود، طبق مواد ۴۴ و ۴۵ قانون آئین دادرسی کیفری است. مرحله کشف جرم اهمیت به‌سزایی در دادرسی کیفری دارد، زیرا مقدمه ورود به مراحل دیگر دادرسی است و از طرفی اولین مواجهه افراد با دستگاه عدالت کیفری در این مرحله صورت می‌گیرد. نظر به اهمیت جرایم انتخاباتی و تبعات منفی این جرایم، ناگزیر نظام عدالت کیفری برای کشف علمی جرایم اقدام به بازرسی و ورود به حریم خصوصی اشخاص می‌کند تا نظم اجتماعی مجدد برقرار شود. بازرسی یا تفتیش همواره جزء جدایی‌ناپذیر تشکیلات کشف جرم است. کشف جرم مستلزم اعطای اختیارات کافی به کارگزاران نظام عدالت کیفری، به‌ویژه ضابطین است. یکی از مهمترین اختیارات، بازرسی پلیسی است. قلمروی بازرسی پلیسی که به مفهوم تفحص و تفتیش وسیع بوده و شامل اقسامی از جمله: بازرسی مسکن و اماکن و غیره، بازرسی بدنی، وسایل نقلیه، مراسمات، استراق سمع و کلیه عملیات کاوشگرانه است. بنابراین، بازرسی و تحقیق در نظام عدالت کیفری ایران، حساس‌ترین بخش رسیدگی کیفری را تشکیل می‌دهند که این امر نیازمند نظارت قضایی از طریق قانون است (بهادری، ۱۳۹۵: ۲۳). در این رابطه، با توجه به حساس بودن شرایط مرتبط با انتخابات،

دستورالعمل‌هایی برای این نیروها و مقامات صادر می‌شود که بیشتر جنبه حفظ امنیت دارند. در نگاهی جامع‌تر، کشف تخلفات و اعلام آن‌ها به مراجع مربوط، با توجه به نوع مرجع و وظایف آن، توسط یگان‌های تخصصی نیروی انتظامی انجام می‌شود. نکته آن است که قوانین در رابطه با عملکرد فراجا در کشف جرایم و تخلفات انتخاباتی، بسیار متنوع و متعدد هستند و نظام‌مندی قابل‌توجهی در این خصوص، مشاهده نمی‌شود. همچنین، با توجه به تکرار تخلفات انتخاباتی در دوره‌های مختلف و نقش کلیدی نهادهای انتظامی در حفظ امنیت انتخابات، بررسی عملی عملکرد این نهادها به‌ویژه در حوزه کشف و پیشگیری از جرایم انتخاباتی، ضرورتی مضاعف می‌یابد. فقدان رویکرد افتراقی و ضعف در نظام‌مندی عملکرد ضابطان، یکی از چالش‌های اصلی در فرآیند کشف جرایم است که می‌تواند اعتبار انتخابات را تحت‌تاثیر قرار دهد. بنابراین، محقق به دنبال پاسخ به این سوال است که مکانیسم صحیح پیشگیری از ارتکاب جرایم و تخلفات انتخاباتی چیست؟

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

مظفری و امینی‌زاده (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «تحلیل جرم‌شناختی جرایم انتخاباتی در نظام حقوقی ایران» تأکید کردند که برگزاری انتخابات سالم، نیازمند چهار عنصر بنیادین شامل رقابت آزاد، سلامت نظارت، مشارکت عمومی و امنیت انتظامی است. آنان بیان می‌کنند که در صورت تهدید سلامت آراء به‌واسطه ارتکاب جرایم انتخاباتی، باید با بهره‌گیری از مکاتب و نظریات نوین جرم‌شناسی نظیر رویکرد تحقیقی، نظریه فرصت، انتخاب عقلانی و جرم‌شناسی فرهنگی به علت‌شناسی این جرایم پرداخت. پژوهش مذکور با روش تحلیلی - کاربردی، علاوه بر بررسی علل ارتکاب، به ارائه راهکارهای پیشگیری وضعی و اجتماعی پرداخته و اثربخشی این رویکردها را در کاهش جرایم انتخاباتی مؤثر ارزیابی کرده است.

نوروزیان و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «جستاری بر رویکردهای پیشگیرانه (مدیریت فرهنگ‌محور) فضای مجازی و تأثیر آن بر وقوع تخلفات و

جرایم انتخاباتی» با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و شیوه اسنادی، به بررسی نقش فضای مجازی در شکل‌گیری تخلفات انتخاباتی پرداختند. سؤال محوری آن‌ها بر این بود که چگونه می‌توان از جرایم انتخاباتی ناشی از فضای مجازی پیشگیری کرد؟ نتایج تحقیق نشان داد که فضای مجازی در مدیریت پنهان انتخابات نقشی غیرقابل‌انکار دارد و کنترل نکردن آن می‌تواند موجب گسترش تخلفات شود. در پایان، نگارندگان با تأکید بر نگاه پیشگیرانه، پیشنهاداتی نظیر تدوین نظام‌نامه فرهنگی تبلیغات، تلقی زمان انتخابات به‌عنوان ظرف مشدد جرم و تصویب قانون جامع انتخابات را به‌عنوان راهکارهای پیشگیری ارائه دادند.

کرمزاده (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان «نقش مردم‌یاری در جذب سرمایه‌های اجتماعی یگان‌های ویژه فرماندهی انتظامی» به بررسی رابطه مردم‌یاری و تقویت سرمایه اجتماعی در نهادهای انتظامی پرداخت. یافته‌ها نشان داد که بین متغیرهای مردم‌یاری و جذب سرمایه اجتماعی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتیجه‌گیری پژوهش بر این محور استوار بود که اقدامات اجتماعی و مشارکت‌جویانه یگان‌های ویژه، از جمله در بحران‌ها یا مناسبت‌های ملی، می‌تواند موجب ارتقای اعتماد عمومی و تقویت سرمایه اجتماعی آنان شود؛ عاملی که در اثربخشی نقش پیشگیرانه پلیس در فرآیندهای حساس نظیر انتخابات، حائز اهمیت است.

شیخ‌الاسلامی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «جایگاه رسانه در سیاست جنایی ناظر به جرایم و تخلفات انتخاباتی» تلاش کردند ضرورت به‌کارگیری رویکردهای رسانه‌محور در پیشگیری اجتماعی از جرایم انتخاباتی را تبیین کنند. این مطالعه با روش توصیفی - تحلیلی و ابزار گردآوری کتابخانه‌ای انجام شد و با تأکید بر ناکارآمدی کیفر در بازگرداندن اعتماد عمومی، نقش رسانه را به‌عنوان ابزاری مؤثر در شفاف‌سازی، هماهنگ‌سازی تدابیر نهادی و فرصت‌زدایی از بروز جرایم انتخاباتی بررسی کرد. نتایج تحقیق نشان داد که پیشگیری رسانه‌محور می‌تواند نقش چشم‌گیری در دشوار یا ناممکن‌سازی ارتکاب تخلفات انتخاباتی ایفا کند.

بستانی و غمامی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «مبانی، معیارها و اصول حقوقی حاکم بر حوزه‌بندی انتخاباتی با بررسی موردی نظام انتخاباتی ایران» به بررسی عناصر حقوقی و دینی مؤثر در طراحی عادلانه حوزه‌های انتخاباتی پرداختند. نتایج نشان داد که مبانی دینی و عرفی حوزه‌بندی صحیح شامل امانت و حق‌الناس بودن آرای مردم و همچنین آزاد و منصفانه برگزار شدن انتخابات است. این مبانی باید با معیارهایی همچون: جمعیت برابر، مرز و اندازه جغرافیایی متناسب و در نظر گرفتن جوامع هم‌سود و منفعت، سازگاری داشته باشند. علاوه بر این، رعایت اصول حقوقی مانند استقلال و بی‌طرفی مقام تصمیم‌گیر در حوزه بندی، برابری اعتبار و ارزش آرای شهروندان، نمایندگی، عدم تبعیض، شفافیت فرایند حوزه‌بندی و مشارکت مؤثر در انتخابات، زمینه برگزاری انتخاباتی سالم و عادلانه را فراهم می‌کند.

درویشی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «الگوی مدیریت انتظامی پیشگیری کیفی از جرم» به بررسی ابعاد و شاخص‌های مؤثر در طراحی الگوی بهینه پیشگیری انتظامی پرداختند. یافته‌ها نشان داد که از میان ۱۷ شاخص شناسایی‌شده، «کیفی‌سازی اقدامات انتظامی» بالاترین رتبه را داشته و پس از آن، «اقدامات اطلاعاتی - امنیتی» و «اقدامات ساختاری» در اولویت قرار دارند. بر این اساس، ارتقای کیفیت برنامه‌های پیشگیرانه پلیس نقش مؤثری در کاهش نرخ جرایم و اثربخشی اقدامات کیفی خواهد داشت.

منظی‌تبار (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی جامعه‌شناختی رابطه پیشگیری وضعی و انتظامی از جرایم و آسیب‌های اجتماعی با احساس امنیت در شهر نوشهر» به تحلیل اثر اقدامات انتظامی و کالبدی بر احساس امنیت شهروندان پرداخت. نتایج نشان داد که بین مناطق دارای مداخلات پیشگیرانه و مناطق فاقد آن، از نظر احساس امنیت تفاوت معناداری وجود دارد. تحلیل رگرسیونی نیز مشخص کرد که متغیرهایی چون طراحی کالبدی نامناسب و نبود نظارت مؤثر، تا ۷۴٪ از تغییرات احساس ناامنی را تبیین می‌کنند. نتیجه‌گیری پژوهش تأکید دارد که ترکیب معماری مناسب با نظارت انتظامی

مستمر، می‌تواند به‌طور چشم‌گیری احساس امنیت را در مناطق شهری ارتقا دهد.

مرادی و چنگی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان «بررسی جرایم انتخاباتی در ایران بر اساس قوانین انتخابات مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری، لایحه جامع انتخابات با نگاهی به قانون انتخابات فرانسه و قانون مجازات آلمان» به واکاوی خلاهای قانونی در جرم‌انگاری انتخاباتی و ضعف ضمانت اجرای آن پرداختند. یافته‌ها بیانگر آن است که سوءاستفاده از خلاهای قانونی برای تقلب در آرا، چالشی اساسی در نظام انتخاباتی ایران است. پژوهشگران پیشنهاداتی نظیر اصلاح مجازات جعل اسناد انتخاباتی، جرم‌انگاری تأیید یا رد صلاحیت‌های خلاف واقع و الزام به آموزش‌های رفتاری به متخلفان ارائه دادند و همچنین اضافه شدن سازمان اطلاعات سپاه به جمع نهادهای استعلام‌شونده را به‌عنوان راهکاری برای افزایش نظارت امنیتی مطرح کردند.

ایوبولو^۱ (۲۰۲۵) در مقاله‌ای با عنوان «امنیت و انتخابات: مطالعه موردی نقش سازمان‌های امنیتی در انتخابات عمومی ۲۰۲۳ نیجریه» به بررسی نقش نهادهای امنیتی در تضمین سلامت فرآیند انتخابات پرداخت. وی با روش‌شناسی کیفی، از تحلیل اسناد رسمی، گزارش‌های انتخاباتی، پوشش رسانه‌ای و مقالات علمی استفاده کرد تا دیدگاه‌های مختلف ذینفعان را درباره اثربخشی و بی‌طرفی نیروهای امنیتی در طول انتخابات بررسی کند. سؤالات اصلی تحقیق شامل نقش سازمان‌های امنیتی در حفظ صلح، تأثیر آن‌ها بر اعتماد رأی‌دهندگان، و برداشت نخبگان از عملکرد آنان بود. یافته‌ها نشان داد که گرچه پلیس، ارتش و گروه‌های امنیتی نقش مهمی در کاهش خشونت انتخاباتی ایفا کرده‌اند، اما چالش‌هایی نظیر بی‌اعتمادی عمومی، فقدان شفافیت عملیاتی و اتهام‌های جانبداری سیاسی همچنان مطرح است. پژوهش با ارائه راهکارهایی نظیر آموزش پیشرفته، تدوین دستورالعمل‌های روشن و تضمین پاسخگویی نهادی به پایان می‌رسد، تا اعتماد عمومی به نهادهای امنیتی در فرآیندهای انتخاباتی تقویت شود.

1. Ayobolu, O. O.

پروت، جانسون و سمورا^۱ (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان «پیشگیری از خشونت انتخاباتی در طول گذارهای دموکراتیک: یک آزمایش میدانی با جوانان و پلیس در لیبریا» به تحلیل تجربی تأثیر عوامل مختلف در کاهش خشونت‌های انتخاباتی پرداختند. این مطالعه با استفاده از روش میدانی و داده‌های پنلی، در بستر انتخابات ریاست‌جمهوری ۲۰۱۷ لیبریا انجام شد که نخستین انتخابات پس از خروج نیروهای بین‌المللی حافظ امنیت بود. پژوهشگران دو مسیر مختلف برای کاهش خشونت بررسی کردند: (الف) اجرای برنامه‌های مشارکت مدنی و (ب) تجربه‌ی مستقیم شرکت در یک «انتخابات حیاتی» که از دید آنان نقطه عطفی در گذار دموکراتیک بود. یافته‌ها نشان داد که صرفاً تجربه یک انتخابات حیاتی و واقعی توانسته نگرش فعالان جوان و نیروهای پلیس را نسبت به هم بهبود بخشد و احتمال بروز خشونت را کاهش دهد، در حالی که برنامه‌های مشارکت مدنی به تنهایی فاقد اثر قابل توجه بوده‌اند. این پژوهش نتیجه گرفت که دموکراتیزاسیون در شرایط پسا جنگ، نیازمند تمرکز بر تجربه‌های واقعی و ساختاری است، نه صرفاً برنامه‌های آموزشی. اهمیت این تحقیق در ارائه شواهدی تجربی برای سیاستگذاران دموکراسی‌محور است تا بدانند کدام مداخلات واقعاً در تقویت صلح انتخاباتی مؤثرترند.

مایساری و همکاران^۲ (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان «جنبه‌های کیفی در مراحل ثبت‌نام، تأیید و تعیین احزاب سیاسی به‌عنوان کاندیدای انتخابات» به بررسی تخلفات و جرایم انتخاباتی در مراحل ابتدایی فرایندهای انتخاباتی اندونزی پرداختند. هدف این پژوهش، شناسایی مصادیق جرایم کیفی در جریان ثبت‌نام احزاب و نامزدها و همچنین تحلیل سازوکار اجرای قانون در مواجهه با این جرایم بود. روش تحقیق آنان هنجاری - تجربی بود و داده‌ها از طریق مطالعات میدانی و منابع رسمی قضایی توسط مرکز اجرای قانون کولاکای گردآوری شد. یافته‌ها نشان داد که مفاد ماده ۵۱۸ قانون شماره ۷

1. Pruet, L. , Dyzenhaus, A. , Karim, S. , & Freeman, D.

2. Mayasari, R. E. , Rahman, I. , Herisetiawan, F

سال ۲۰۱۷، مجموعه‌ای از اقدامات مجرمانه در جریان تأیید صلاحیت و مراحل ابتدایی انتخابات را پوشش می‌دهد. پژوهشگران تأکید کردند که این دسته از جرایم، از حیث دادرسی کیفری، فرآیندی متفاوت از جرایم عمومی دارند؛ به گونه‌ای که روند دادرسی می‌تواند بدون حضور متهم (غیابی)، با سرعت بالا و صرفاً تا مرحله تجدیدنظر پیگیری شود. این مقاله نتیجه می‌گیرد که برای افزایش مشروعیت قانونی و اعتماد عمومی به فرایند انتخابات، ضروری است نظام کیفری انتخاباتی در مراحل پیش‌انتخاباتی تقویت شود و شفافیت و سرعت دادرسی به صورت هم‌زمان رعایت شود.

بولمن، راسل و فینچ^۱ (۲۰۲۲) در مقاله‌ای با عنوان «مقابله با خرابکاری جدید در انتخابات: اصل دموکراسی و نقش دادگاه‌های ایالتی» که در سمپوزیوم تفسیر قوانین ایالتی در دانشگاه ویسکانسین ارائه شد، به بررسی نقش دادگاه‌های ایالتی آمریکا در پاسخ به تهدیدهای نوظهور انتخاباتی پرداختند. نویسندگان با تحلیل متون حقوق اساسی ایالتی، ساختار حقوقی فدرالیسم و تحولات سیاسی دهه گذشته، نشان دادند که دادگاه‌های ایالتی به دلیل نزدیکی به واقعیت‌های محلی، می‌توانند نقش مؤثری در مقابله با خرابکاری‌های انتخاباتی ایفا کنند؛ از جمله مواردی مانند اعمال نفوذ بر نتایج انتخابات، فشار بر نهادهای اجرایی و تحریف اراده عمومی. پژوهش بیان می‌کند که اصول دموکراسی، حاکمیت مردم و برابری سیاسی در قوانین ایالتی ریشه‌دار هستند و دادگاه‌ها می‌توانند با استناد به این اصول، از مشروعیت انتخابات در برابر مداخلات سیاسی محافظت کنند. پژوهش با تأکید بر لزوم فعال‌سازی ظرفیت‌های قضایی محلی، نقش نظارتی دادگاه‌ها را کلیدی در حفظ تمامیت فرآیند انتخابات معرفی می‌کند.

محمد، سوبهانا و آریانتو^۲ (۲۰۱۹) در پژوهشی با عنوان «تحلیل مسئولیت کیفری جرم انتخابات قانون‌گذاری (مطالعه موردی انتخابات در سِمارانگ)» به بررسی نحوه اجرای قانون کیفری علیه تخلفات انتخاباتی در انتخابات

1. Bulman-Pozen, J., & Seifter, M.

2. Muchammad, N., & Chalim, M. A.

قانون‌گذاری اندونزی پرداختند. این مطالعه با استفاده از روش توصیفی - تحلیلی و مطالعه موردی، فرآیندهای کیفری در برخورد با جرایم انتخاباتی را بررسی کرد. یافته‌ها نشان داد که گرچه پلیس انتخابات قانون‌گذاری، مسئولیت پیگیری جرایم را بر عهده دارد، اما موانعی جدی بر سر راه اجرای مؤثر قانون وجود دارد. از جمله این موانع می‌توان به ضعف در رعایت الزامات شکلی و ماهوی گزارش‌های تخلف، دشواری در یافتن شهود و ارباب احتمالی شاهدان و نیز محدودیت زمانی برای رسیدگی به جرایم انتخاباتی در دو سطح نظارتی و اجرایی اشاره کرد. نویسندگان نتیجه می‌گیرند که برای اجرای مؤثرتر عدالت کیفری در حوزه انتخابات، باید مقررات مربوط به نحوه مستندسازی تخلفات، حمایت از شاهدان و تقویت ظرفیت اجرایی نهادهای قضایی بازنگری شود.

در نهایت، بررسی پیشینه‌های داخلی و خارجی پژوهش نشان می‌دهد که بخش قابل توجهی از مطالعات گذشته بر نقش نهادهای انتظامی در پیشگیری از جرایم و حفظ امنیت اجتماعی متمرکز بوده‌اند. پژوهش‌های داخلی، عمدتاً به مباحثی چون پیشگیری انتظامی، اعتماد عمومی، عوامل بزه‌زا، ضعف قانون‌گذاری، عملکرد پلیس در فضای مجازی و آموزش محور بودن راهکارها پرداخته‌اند. مطالعات خارجی نیز مسائل مهمی نظیر بی‌طرفی سازمان‌های امنیتی، مسئولیت کیفری در انتخابات، ساختارهای دادرسی انتخاباتی، نقش دادگاه‌ها و پویایی تعامل پلیس و شهروندان در شرایط انتخاباتی را بررسی کرده‌اند. اغلب پژوهش‌ها یا صرفاً بر پیشگیری اجتماعی تمرکز داشته‌اند یا به بررسی سیاست جنایی کلی پرداخته‌اند، بدون آنکه به تفکیک دقیق وظایف، سازوکارهای کشف، چالش‌های تقنینی و ظرفیت‌های قانونی ضابطان بپردازند. پژوهش حاضر با تمرکز بر نقش نهادهای انتظامی در فرآیند کشف جرایم و تخلفات انتخاباتی ضمن بهره‌گیری از نظریات جرم‌شناسی و تحلیل ساختار قانونی موجود، در پی آن است که نه تنها از حیث نظری، بلکه در حوزه سیاست‌گذاری و اصلاح رویه‌های اجرایی نیز سهم دانش‌افزایی مشخصی ارائه کند. لازم به ذکر است که محقق در تدوین این تحقیق به بررسی چالش‌های موجود در خصوص جرایم انتخاباتی نیز خواهد پرداخت و از یافته‌های

جرم‌شناسی کمک گرفته تا در جهت پیشگیری از وقوع ارتکاب جرایم انتخاباتی گامی موثر برداشته شود.

مبانی نظری پژوهش

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- جرایم و تخلفات انتخاباتی

انتخابات در فرهنگ لغت فارسی به معنای؛ برگزیدن، بیرون کشیدن، برگزیدن چیزی از میان چیزهای دیگر و برگزیدن کسی از میان جمعی برای کاری و در لغت به معنای گزینش و انتخاب کردن از چندین مورد با گزینه‌های مختلف است (عمید، ۱۳۴۲: ۱۵۹). از نظر اصطلاحی انتخابات سازوکاری برای شکل‌گیری یک نظام سیاسی و انتخاب مقامات و نهادهای سیاسی است (بابایی، ۱۳۸۲: ۱۰۶). بنابراین، انتخابات شکلی از فرآیند تصمیم‌گیری در جامعه به طور جمعی است که در آن رأی دهندگان تصمیم می‌گیرند که کدام کاندیداها یا حزب و گروه اداره کشور را در دست بگیرند. همچنین انتخابات، جریان رسمی انتخاب و گزینش اشخاص برای کسب مقام یا منصب و موقعیتی در جامعه از طریق مراجعه به آرای عمومی می‌باشد (تلاشان، ۱۳۸۰: ۱۱۲). از منظر لغوی، «جرم» به معنای نقض قانون کیفری است که برای آن مجازات در نظر گرفته شده است. «تخلف» نیز به رفتار غیرقانونی گفته می‌شود که برخلاف مقررات یا الزامات قانونی است، اما معمولاً از شدت کمتری نسبت به جرم برخوردار است (هاشمی، ۱۳۹۸: ۳۸). جرایم انتخاباتی، بنا بر دیدگاه برخی، شامل افعال یا ترک افعالی است که در قوانین مرتبط با انتخابات به‌عنوان جرم تعریف شده‌اند و برای آن‌ها ضمانت اجرای کیفری تعیین شده است. این رفتارها ممکن است روند قانونی مشارکت شهروندان در انتخابات را مخدوش سازند و تأثیر مستقیمی بر نتیجه نهایی و سرنوشت انتخابات داشته باشند (فیروزی، ۱۳۸۱: ۷۰۶). در خصوص مبانی جرم‌انگاری جرایم انتخاباتی به‌طور خاص می‌توان گفت که این فرآیند اقدامی از سوی قانون‌گذار است که با توجه به هنجارها و ارزش‌های بنیادین حاکم بر انتخابات و براساس معیارهایی نظیر

آسیب‌های اجتماعی، حفظ نظم عمومی، تقبیح اجتماعی، مصالح ملی و الزامات بین‌المللی صورت می‌گیرد. در این چارچوب، رفتارهای مخِل سلامت و نظم انتخاباتی به‌عنوان جرم تلقی شده و برای آن‌ها ضمانت‌اجراهای کیفری و حتی غیرکیفری پیش‌بینی می‌شود (میرزائی و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۵۳). از منظر دیگر، جرایم انتخاباتی به هرگونه رفتار مخرب سلامت انتخابات در بازه زمانی آغاز فرآیند انتخابات تا اعلام نهایی اسامی منتخبان اطلاق می‌شود (شیخ الاسلامی، ۱۴۰۱: ۳). به‌طور کلی، این جرایم می‌توانند از سوی مجریان، ناظران، رأی‌دهندگان، داوطلبان یا حتی رسانه‌ها ارتکاب یابند و مشمول واکنش کیفری قانون قرار گیرند.

۱-۲- پیشگیری از جرم

در ماده ۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲، قانون‌گذار جمهوری اسلامی ایران جرم را چنین تعریف کرده است: «هر رفتاری، اعم از فعل یا ترک فعل، که در قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد، جرم محسوب می‌شود.» دکتر نوربها در کتاب زمینه حقوق جزای عمومی، جرم را چنین تعریف می‌کند: «کنش‌هایی که برخلاف نظم اجتماعی میان افراد جامعه است و قانون برای آن‌ها مجازات یا اقدامات تأمینی و تربیتی در نظر گرفته است.» (نوربها، ۱۳۹۲: ۹۵). واژه «پیشگیری» در لغت به معنای جلوگیری و دفع واقعه پیش از وقوع آن آمده است. در فرهنگ معین، پیشگیری به معنای «مانع شدن» و «پیش‌دستی کردن» تعریف شده است (معین، ۱۳۷۷: ۱۵۹). در معادل لاتین آن، واژه prevention معمولاً به معنای پیش‌دستی، هشدار زودهنگام و جلوگیری از رخدادهای ناخواسته به‌کار می‌رود. در ادبیات جرم‌شناسی معنای غالب پیشگیری، همان پیشی‌گرفتن از وقوع جرم است. به این معنا که جرم‌شناس می‌کوشد با استفاده از ابزارهای مناسب، شرایط ارتکاب جرم را از میان برداشته و با اقدام به‌موقع، مانع وقوع بزه شود (اکبری، ۱۳۸۰: ۲۳). در رویکرد موسع، پیشگیری از جرم شامل هر اقدام کیفری یا غیرکیفری است که پیش یا پس از وقوع جرم، به کاهش بزه یا جلوگیری از تکرار آن کمک کند. حتی اعمالی مانند تعقیب، بازداشت یا اجرای مجازات نیز در این چارچوب،

بخشی از فرآیند پیشگیری تلقی می‌شوند (ابراهیمی، ۱۳۸۸: ۳۷). در رویکرد مضیق، پیشگیری از جرم صرفاً شامل اقدامات غیرکیفری و پیش از وقوع جرم است و هیچ‌گونه تدبیر کیفری یا قضایی در آن جای نمی‌گیرد. این دیدگاه بر حذف یا محدودسازی عوامل جرم‌زا و فرصت‌های ارتکاب جرم از طریق مداخله در شرایط فیزیکی و اجتماعی تمرکز دارد (ابراهیمی، ۱۳۸۸: ۵۰).

۲- نظریه‌های مرتبط با پژوهش

۲-۱- نظریه تحقیق یا اثباتی

یکی از مهمترین دیدگاه‌های جرم‌شناسی نظریه اثبات‌گرایی (پوزیتیویسم) است، گرچه به‌دقت باید گفت که اثبات‌گرایی بیش از آن‌که یک نظریه باشد، نوعی فلسفه تلقی می‌شود. حتی در مقام یک فلسفه نیز، اشکال متعددی برای آن برشمرده‌اند. آبراهام کاپلان^۱ دو شکل عمده از اثبات‌گرایی را معرفی می‌کند: نخست، اثبات‌گرایی برخاسته از عصر روشنگری قرن هجدهم با تأکید بر عقل و تجربه، و دوم، اثبات‌گرایی منطقی قرن بیستم که به شیوه‌های رسمی و ریاضی‌محور در تحلیل علمی متکی است (فرانک پی ویلیامز و همکارش، ۱۳۹۵: ۶۴). اثبات‌گرایی در حوزه جرم‌شناسی به سه شاخه زیست‌شناختی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی تقسیم می‌شود. با توجه به زمینه و ماهیت جرایم انتخاباتی به‌نظر می‌رسد شاخه جامعه‌شناختی پوزیتیویسم کاربرد بیشتری در تحلیل این نوع جرایم دارد، چراکه این جرایم در بستر اجتماع شکل می‌گیرند و به عوامل فرهنگی، مذهبی، سیاسی و محیطی وابسته‌اند. در ادامه، مرتبط‌ترین نظریه‌های این حوزه به‌عنوان مبانی جرم‌شناختی جرایم انتخاباتی مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

۲-۲- نظریه پیشگیری کیفری از جرم

پیشگیری کیفری که مبتنی بر نظریه شرمن است با تکیه بر تعریفی عام از پیشگیری، به‌عنوان یکی از انواع شناخته‌شده پیشگیری قابل تحلیل است، هرچند این دیدگاه کمتر مورد تأیید جرم‌شناسان قرار گرفته است. این رویکرد

1. Abraham Kaplan

تلاش می‌کند از طریق وضع مجازات و بهره‌گیری از ویژگی‌های بازدارنده و ارعابی آن، از یکسو امکان تکرار جرم را برای مجرم از بین ببرد و از سوی دیگر، انگیزه ارتکاب جرم را در افراد مستعد کاهش دهد. یکی از مفاهیم محوری در پیشگیری کیفری، «بازدارندگی» است؛ به این معنا که مجازات باید چنان طراحی و اعمال شود که مجرم را از تکرار جرم و دیگران را از ارتکاب آن بازدارد. افزون بر این، عواملی چون «فوریت»، «دقت در شناسایی»، «تعقیب مؤثر» و «دستگیری سریع» از اهمیت بالایی در پیشگیری کیفری برخوردارند. همانند پیشگیری موقعیت‌مدار، در اینجا نیز فرض اصلی بر حسابگر بودن مجرم است؛ به‌گونه‌ای که اگر مجرم در محاسبات خود احساس کند شدت و سرعت واکنش کیفری، منافع احتمالی ارتکاب جرم را تحت‌الشعاع قرار می‌دهد، از تصمیم خود منصرف خواهد شد (درویشی و همکاران، ۱۴۰۰: ۵۳). در مقابل، پیشگیری غیرکیفری به استفاده از ابزارهای غیرقهری برای جلوگیری از وقوع جرم اطلاق می‌شود مانند نصب دوربین‌های مداربسته در بانک‌ها یا آموزش عمومی درباره کلاهبرداری‌های هرمی (رسولی‌آذر، ۱۳۹۲: ۳۹). در همین راستا، در بند ۸ ماده ۴ قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۲۷ تیرماه ۱۳۶۹)، وظیفه پیشگیری از جرم به‌صراحت بر عهده نیروی انتظامی قرار گرفته است. در این بند آمده است: «انجام وظایفی که طبق قانون به‌عنوان ضابط قوه قضائیه به عهده نیروی انتظامی محول شده است، از قبیل: مبارزه با مواد مخدر، مبارزه با قاچاق، مبارزه با منکرات و فساد، پیشگیری از وقوع جرایم، کشف جرایم، بازرسی و تحقیق، حفظ آثار و دلایل جرم، دستگیری متهمان و مجرمان، اجرا و ابلاغ احکام قضایی» (رجبی‌پور، ۱۳۸۳: ۲۱). نظریه پیشگیری کیفری با این فرض بنا شده که افراد با آگاهی از ضمانت اجرا، از ارتکاب رفتار مجرمانه خودداری می‌کنند. در حوزه جرایم انتخاباتی، این نظریه بر لزوم جرم‌انگاری دقیق و اجرای قطعی مجازات‌ها برای ارتقای سلامت انتخابات تأکید دارد.

یافته‌های پژوهش

پس از بررسی مبانی نظری، تحلیل مفاهیم کلیدی و مطالعه نظریه‌های جرم‌شناختی مرتبط با پیشگیری و کشف جرایم انتخاباتی، یافته‌های این پژوهش بر اساس روش تحقیق اسنادی و تحلیل محتوای منابع معتبر، قوانین موضوعه و رویه‌های موجود، استخراج شده‌اند. این یافته‌ها ناظر به نقش نهادهای انتظامی و امنیتی، به‌ویژه فراجا، در فرآیند کشف جرایم و تخلفات انتخاباتی هستند و در سه محور اصلی شامل: طبقه‌بندی زمانی ارتکاب، نوع مرتکب و راهکارهای ارتقای عملکرد پلیس در کشف جرایم ارائه می‌شوند. این دسته‌بندی با هدف شفاف‌سازی ابعاد عملکردی پلیس و تحلیل افتراقی در برخورد با جرایم و تخلفات انتخاباتی طراحی شده است. در نگاه برخی حقوق‌دانان امروزی تعریف سیاست جنایی آن‌چنان گسترده شده که حتی به دیگر سیاست‌های کلان دولت مانند آموزش، اخلاق، مذهب و خانواده نیز تسری یافته است (حسینی، ۱۳۷۶: ۱۵۸). در این دیدگاه، سیاست جنایی تنها به اقدامات قضایی و کیفری محدود نمی‌شود، بلکه از ابزارهای غیرقضایی نیز برای پیشگیری از جرم بهره می‌برد. به عبارت دیگر، نهادهای فرهنگی، آموزشی و اجتماعی در قالب سیاست جنایی در راستای مقابله با بزه و بزهکاری ایفای نقش می‌کنند (اویال دل^۱، ۲۰۱۹: ۴۲). در تعریف موسع، سیاست جنایی به واکنش حساب‌شده و سازمان‌یافته جامعه در برابر رفتارهای مجرمانه و ضد اجتماعی اطلاق می‌شود. هدف اصلی آن، پیشگیری از وقوع جرم است، حتی اگر این هدف با ابزارهایی چون مجازات و سرکوب نیز دنبال شود (تیلی^۲، ۲۰۱۹: ۲۰۳). در واقع، مجازات بخشی از فرآیند پیشگیری است، نه جایگزین آن. بر همین اساس، سیاست جنایی هم‌ردیف دیگر سیاست‌های عمومی دولت نظیر بهداشت، اقتصاد یا فرهنگ قرار می‌گیرد و اهدافی چون پیشگیری از جرم، اصلاح مجرم و برخورد با بزه را دنبال می‌کند (موگا^۳، ۲۰۱۹: ۴۶۸). در این میان، پیشگیری از جرم یکی از ارکان اصلی سیاست جنایی محسوب

1. Oyanedel
2. Tilley
3. Muggah

می‌شود. پیشگیری، چه به شکل کیفری و از طریق اعمال مجازات، و چه غیرکیفری با رویکرد اجتماعی یا وضعی، نقش مهمی در نظام عدالت کیفری ایفا می‌کند. پیشگیری اجتماعی با دخالت دولت در ساختارهای سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، در پی کاهش زمینه‌های بزه است. در حالی که پیشگیری وضعی، با مدیریت موقعیت‌های جرم‌زا و کاهش فرصت‌های ارتکاب جرم، روشی زودبازده به‌شمار می‌آید که در بسیاری از کشورها مورد توجه قرار گرفته است.

۱- کشف جرایم و تخلفات انتخاباتی بر اساس زمان ارتکاب

بر اساس یافته‌های تحقیق که مبتنی بر تحلیل محتوای قوانین موضوعه، رویه‌های انتظامی و گزارش‌های مستند است، نقش نهادهای امنیتی در کشف جرایم انتخاباتی نباید صرفاً به فراجا محدود شود. در مرحله پیش از انتخابات، یافته‌ها حاکی از آن است که هماهنگی اطلاعاتی میان پلیس، حفاظت اطلاعات، وزارت اطلاعات و نهادهای امنیتی تابع ستاد انتخابات کشور می‌تواند نقش پیشگیرانه‌ای در شناسایی تهدیدهای سازمان‌یافته مانند شبکه‌های خرید و فروش رأی ایفا کند. در زمان برگزاری انتخابات نیز، همکاری امنیتی چندنهادی با محوریت شورای تأمین استان‌ها و حضور اطلاعاتی نامحسوس نیروهای امنیتی در حوزه‌های پرخطر، از یافته‌های کلیدی اسناد رسمی تحلیل‌شده در این پژوهش بوده است. همچنین در مرحله پس از انتخابات، نهادهایی چون وزارت اطلاعات، حفاظت اطلاعات سپاه و بسیج، ضمن رصد فضای عمومی و کنترل بحران‌های اجتماعی پس از اعلام نتایج، نقش مکمل و هم‌افزای فراجا در واکنش سریع به تخلفات امنیتی و ناآرامی‌های انتخاباتی دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که امنیت انتخاباتی صرفاً در قالب اقدامات میدانی پلیس خلاصه نمی‌شود، بلکه نیازمند هماهنگی ساختاری و عملیاتی میان کلیه نهادهای امنیتی کشور است.

۱-۱- جرایم و تخلفات قبل از انتخابات

در مرحله پیش از برگزاری انتخابات، نقش پلیس بر اقدامات پیشگیرانه متمرکز است. این اقدامات شامل: همکاری نزدیک با نهادهای اجرایی، حفظ

نظم در تبلیغات انتخاباتی، مقابله با تهدیدها و ارباب و آموزش تخصصی نیروها در زمینه جرایم انتخاباتی است. آموزش قوانین انتخاباتی به مأموران و گذراندن دوره‌های پلیس علمی، به درک بهتر وظایف کشف و پیشگیری کمک می‌کند، چراکه برخی جرایم انتخاباتی پیش از روز رأی‌گیری رخ می‌دهند. همچنین رصد تهدیدهای احتمالی و افزایش آمادگی نیروهای انتظامی - امنیتی از دیگر وظایف مهم در این مرحله به‌شمار می‌رود.

۱-۲- جرایم و تخلفات حین انتخابات

مطابق ماده ۱۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸/۹/۷ مأموران انتظامی موظف هستند بدون دخالت در امور اجرایی و نظارتی، امنیت حوزه‌های رأی‌گیری را تأمین کرده و از هرگونه بی‌نظمی جلوگیری نمایند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که فراجا در طول فرآیند رأی‌گیری، اقداماتی نظیر: تشکیل ستاد تأمین، احصای تهدیدات امنیتی، توجیه نیروهای عملیاتی، هماهنگی با شورای تأمین استان‌ها و استقرار گشت‌های کنترلی در شعب اخذ رأی را انجام می‌دهد. همچنین، حفاظت از کاندیداها، کنترل حمل و شمارش آراء، بازرسی بدنی افراد مشکوک و تأمین امنیت محل نگهداری صندوق‌ها تا اعلام نتایج از وظایف کلیدی پلیس در این مرحله است. بر اساس گزارش‌های تحلیلی، نقش فراجا از آغاز جدول زمان‌بندی انتخابات تا بازگشت به وضعیت عادی، مستمر و فراگیر بوده است (شاهین‌پور، ۱۳۹۸: ۳۲-۳۹).

۱-۳- جرایم و تخلفات بعد از انتخابات

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که اقدامات حساس و چندلایه‌ای در این مرحله باید انجام شود. از جمله وظایف اصلی پلیس در این بازه، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- حفاظت از ابزارهای انتخاباتی مانند صندوق‌ها و آرای مأخوذه و انتقال امن آن‌ها به مراکز تجمیع آراء؛
- همکاری با دیگر سازمان‌های مسئول امنیت شهری به‌منظور جلوگیری از اغتشاشات پس از اعلام نتایج؛

- تأمین امنیت دادگاه‌های انتخاباتی و کمک به روند رسیدگی قضایی، به‌ویژه در مواجهه با تجمعات اعتراضی؛

- حضور در روند محاکمه متهمان تخلفات انتخاباتی به‌عنوان شاهدان انتظامی و ضابط قضایی.

همچنین در اسناد تحلیل‌شده آمده است که تأمین منابع کافی امنیتی در محل‌های حساس، تقویت هماهنگی میان مدیران انتخاباتی و مسئولان امنیتی، و افزایش ظرفیت واکنش سریع انتظامی، از الزامات کلیدی برای حفظ نظم و امنیت در این مرحله محسوب می‌شود. به‌ویژه با توجه به حضور پررنگ طرفداران کاندیداها در فرآیندهای شکایت و رسیدگی، نقش فراجا در ایجاد تعادل و حفظ آرامش بسیار برجسته است. از دیگر یافته‌های قابل تأمل، نگرش متولیان سیاست جنایی کشور نسبت به برخی تخلفات انتخاباتی است؛ به‌گونه‌ای که در مواردی، به‌جای واکنش کیفری، راهکارهای غیرکیفری برای مهار تخلفات در نظر گرفته شده است و این رویکرد، جهت‌گیری خاصی را در تعامل پلیس با پرونده‌های پس از انتخابات ایجاد می‌کند (محسن تبریزی و شاه‌بهرامی، ۱۳۷۸: ۲۱۴-۲۱۷).

جدول ۱. تحلیل یافته‌ها براساس زمان ارتکاب جرایم انتخاباتی

بازه زمانی	ماموریت نهادهای امنیتی	جرایم و تخلفات انتخاباتی	مضامین عملکردی	ماده قانونی
پیش از انتخابات	آموزش نیروها، رصد تهدیدات، همکاری با ستاد انتخابات	تبلیغات زود هنگام، ارباب یا تطمیع رأی‌دهندگان	پیشگیری افتراقی، آموزش تخصصی، هماهنگی بین‌نهادی	ماده ۵۹، قانون انتخابات مجلس
حین انتخابات	تأمین امنیت حوزه‌ها، حفاظت از صندوق‌ها، ایجاد نظم	اخلال در رأی‌گیری، استفاده از امکانات دولتی، درگیری هواداران	استقرار گشت‌ها، بازرسی بدنی، ستاد تأمین امنیت	ماده ۱۶ قانون انتخابات (شاهین‌پور، ۱۳۹۰)
پس از انتخابات	حفاظت از آرا، پشتیبانی از رسیدگی قضایی، مدیریت بحران	تخریب آرا، تهدید قاضی، اعتراضات خیابانی	تعامل با قوه قضاییه، امنیت دادگاه، رویکرد غیرکیفری در برخی تخلفات	قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸ (محسنی تبریزی و شاه‌بهرامی، ۱۳۷۸)

۲- کشف جرایم و تخلفات انتخاباتی بر اساس نوع مرتکب

یافته های پژوهش نشان می دهد که بزه کاران انتخاباتی طیف وسیعی از افراد شامل مجریان و ناظران انتخاباتی (مجرمان یقه سفید)، کاندیداها و طرفداران آنها و همچنین مردم عادی را در بر می گیرند. هریک از این گروه ها دارای ویژگی ها و نقش های متفاوتی در ارتکاب جرایم هستند که مستلزم راهبردهای متفاوت برای کشف و پیشگیری است. بنابراین، متناسب سازی اقدامات کشف جرم با توجه به نوع مرتکب، می تواند به طور قابل توجهی اثربخشی نهادهای امنیتی را افزایش دهد.

۲-۱- کاندیداها و ستادهای انتخاباتی

انجام فعالیت تبلیغی قبل از تاریخ اعلام رسمی نامزدها از صداوسیما و نماز جمعه و یا هر وسیله دیگری که جنبه رسمی و دولتی دارد. ماده ۵۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸، استفاده از کاروان های تبلیغاتی و استفاده از بلندگو در خارج از محیط سخنرانی، بند ۱۰ ماده ۶۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، دایر کردن ستادهای انتخاباتی در مکانی غیر از شهرستان ها و شهرها، ماده ۶۳ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ۱۳۷۸، در کلیه مواردی که مرتکب هر یک از تخلفات موضوع این قانون، داوطلب نمایندگی باشد به حداکثر مجازات مقرر محکوم خواهد شد (ماده ۹۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی با اصلاحات و الحاقات ۱۴۰۲). کاندیداها به دلیل موقعیت ویژه خود، مرتکب جرایم اختصاصی از جمله تبلیغات زود هنگام، استفاده ناصحیح از امکانات دولتی و تشکیل ستادهای غیرمجاز می شوند که قانون به شدت با آنها برخورد کرده است (ماده ۹۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی، اصلاح ۱۴۰۲). شناخت دقیق این جرایم و توجه به نقش کاندیدا در فرآیند کشف جرم، از جمله یافته های مهم این پژوهش است.

۲-۲- رسانه‌ها و ابزارهای تبلیغاتی

رسانه‌های گروهی (عمومی و خصوصی) به عنوان ابزار نظارتی بسیار قوی و اثر بخش نقش موثری در تضمین سلامت انتخابات خواهند داشت. آن‌ها با ایجاد شفافیت در فرآیند انتخابات و پاسخگو کردن نهادها و مقام‌های انتخاباتی، نمایش تخلف‌ها و سواستفاده‌ها و نقض احتمالی قوانین، نقد و ارزیابی عملکرد فعالیت‌های انتخاباتی، شفافیت فرآیند انتخاباتی را بالا برده و موجب معتبر شدن و پذیرش آسان‌تر انتخابات توسط مردم، احزاب و کاندیدها می‌شوند (خندان و همکاران، ۱۴۰: ۳). نقش رسانه‌ها در انتخابات به قدری حساس است که کوچک‌ترین جانبداری می‌تواند اعتماد عمومی را مخدوش کند. بر اساس تبصره ۲ ماده ۶۸ قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران، تبلیغ برای کاندیدها از طریق نشریات وابسته به نهادهای دولتی ممنوع است. همچنین ماده ۷۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی انتشار آگهی‌های خلاف واقع دال بر انصراف برخی کاندیدها را جرم‌انگاری کرده و ماده ۸۸ قانون انتخابات ریاست جمهوری استفاده از برنامه‌های زنده یا مستقیم صداوسیما برای تبلیغ له یا علیه نامزدها را صریحاً ممنوع کرده است. کشف این تخلفات نیازمند همکاری میان فراجا، پلیس فتا و نهادهای ناظر بر رسانه‌هاست.

۲-۳- عوامل اجرایی و نظارتی

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که یکی از گروه‌های کلیدی در ارتکاب جرایم و تخلفات انتخاباتی، عوامل اجرایی و نظارتی شامل هیئت‌های اجرایی (زیر نظر وزارت کشور) و هیئت‌های نظارت (زیر نظر شورای نگهبان) هستند که مسئولیت مستقیم در برگزاری سالم انتخابات دارند. تخلفات این گروه اغلب در قالب ترک فعل‌های مسئولانه یا جانبداری از نامزد خاص نمود پیدا می‌کند. بر اساس تبصره ۴ ماده ۱۳ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی (اصلاحی ۱۴۰۲)، سازمان‌ها و وزارتخانه‌های دولتی موظف‌اند امکانات خود را تا پایان انتخابات در اختیار مراجع انتخاباتی قرار دهند و عدم ایفای این وظیفه تخلف محسوب می‌شود. ماده ۳۴ قانون مجلس شورای اسلامی نیز صراحت دارد که امتناع اعضای هیئت اجرایی از حضور در جلسات و امضای صورت‌جلسات ثبت،

تخلف است و می‌تواند در صحت برگزاری انتخابات خدشه ایجاد کند. ماده ۵۳ قانون مجلس انتخابات شورای اسلامی به عدم رعایت مقررات قانونی توسط معتمدان هیئت اجرایی در فرآیند بررسی صلاحیت داوطلبان اشاره دارد که واجد مسئولیت قانونی است. از سوی دیگر، طبق ماده ۶۰ قانون مجلس انتخابات شورای اسلامی، انجام تبلیغات له یا علیه نامزدها از سوی اعضای وزارت کشور، هیئت‌های اجرایی و شورای نگهبان را ممنوع دانسته است. ماده ۸۹ قانون انتخابات ریاست جمهوری نیز اجرای دستور فرماندار مبنی بر امحای تبلیغات غیرمجاز در اماکن عمومی را بر عهده مأموران انتظامی قرار داده و عدم انجام آن را تخلف انتظامی محسوب کرده است. همچنین طبق بندهای مختلف مواد ۶۶ (بند ۱ ماده ۶۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)، ۶۹، بند ۶ ماده ۸۴ (قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی) و تبصره‌های ماده ۱۰۶ مصوب سال ۱۴۰۲، جرائمی نظیر تقلب در صورت‌جلسات، جانبداری ناظران، عدم اعلام نتایج به‌موقع و باز کردن لاک و مهر صندوق‌ها بدون مجوز (بند ۲۱ ماده ۸۴ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی)، به‌عنوان مصادیق بارز تخلف از سوی این گروه شناسایی شده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که این نوع از تخلفات، به دلیل جایگاه رسمی مرتکبان، تأثیر مستقیم و عمیقی بر فرآیند انتخابات دارد و واکنش افتراقی نظام عدالت کیفری نسبت به این دسته از مجرمان، یک ضرورت استراتژیک برای حفظ اعتماد عمومی محسوب می‌شود.

۲-۴- مردم عادی و رای‌دهندگان

شهروندان نیز در معرض ارتکاب تخلفاتی چون رأی دادن تکراری یا با شناسنامه دیگران، توهین به نامزدها یا اخلال در رأی‌گیری قرار دارند. ماده ۶۶ قانون انتخابات مجلس به‌صراحت «استفاده از شناسنامه متعلق به دیگری» و «رأی دادن بیش از یک‌بار» را جرم دانسته و برای آن‌ها مجازات در نظر گرفته است. ماده ۸۴ نیز فهرستی از تخلفات شهروندان را بیان می‌کند، از جمله تبلیغات ممنوعه، تحریک به ناآرامی و دخالت غیرمجاز در فرآیند اخذ رأی. کشف این تخلفات به‌طور عمده بر اساس بازرسی میدانی و گزارش مأموران انتظامی صورت می‌گیرد (نوربها، ۱۳۹۲: ۲۳۵).

جدول ۲. تحلیل یافته‌ها براساس نوع مرتکب جرایم انتخاباتی

نوع مرتکب	ماموریت نهادهای امنیتی	جرایم و تخلفات انتخاباتی	مضامین عملکردی	ماده قانونی
کاندیدا و ستاد انتخاباتی	پایش تبلیغات، نظارت بر فعالیت‌های میدانی، کنترل رفتارهای تبلیغاتی، بازرسی ستادها	تبلیغات زود هنگام، استفاده از امکانات دولتی، تشکیل ستاد غیرمجاز، تبلیغ در مکان‌های ممنوعه	رصد میدانی تبلیغات، تشکیل پرونده تخلفاتی، ارسال گزارش به هیئت اجرایی و مراجع قضایی	ماده ۵۹، ماده ۶۳، بند ۱۰ ماده ۶۶، ماده ۹۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی (اصلاح ۱۴۰۲)
رسانه‌ها و ابزار تبلیغاتی	رصد محتوای رسانه‌ای، پایش فضای مجازی و نشریات، همکاری با پلیس فتا و سازمان صداوسیما	تبلیغ برای کاندیداها از طریق رسانه‌های دولتی، انتشار آگهی‌های خلاف واقع، تبلیغ له یا علیه نامزدها در برنامه زنده یا مستقیم رسانه ملی	کنترل محتوای رسانه‌ای، هماهنگی با نهادهای ناظر، ارسال گزارش تخلفات رسانه‌ای، شناسایی منابع رسانه‌ای جانبدار	تبصره ۲ ماده ۶۸، ماده ۷۹ قانون انتخابات مجلس، ماده ۸۸ قانون انتخابات ریاست جمهوری؛ خندان و همکاران (۱۴۰۲)
عوامل اجرایی نظارتی	نظارت بر بی‌طرفی عوامل، شناسایی جانبداری‌ها، رسیدگی به تخلفات اداری، گزارش تخلفات به مراجع ذیصلاح	عدم حضور در جلسات، امضای نکردن صورت‌جلسات، جانبداری، تقلب در صورت‌جلسات، باز کردن صندوق بدون مجوز، عدم اعلام نتایج، عدم رعایت بی‌طرفی	تعامل نزدیک با هیئت‌های اجرایی و نظارتی، ثبت و اعلام موارد تخلف، همکاری با دادستان و فرماندار برای ورود قضایی، شناسایی موارد ترک فعل یا سوءاستفاده از موقعیت	تبصره ۴ ماده ۱۳، ماده ۳۴، ماده ۵۳، ماده ۶۰، بند ۱۱ ماده ۶۶، ماده ۶۹، بندهای ۶ و ۲۱ ماده ۸۴، تبصره ماده ۱۰۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی (اصلاح ۱۴۰۲)
مردم عادی و رای‌دهندگان	بازرسی حضوری، احراز هویت رای‌دهندگان، نظارت در محل اخذ رأی، برخورد با رأی‌گیری غیرقانونی	رأی دادن تکراری، استفاده از شناسنامه دیگران، توهین، تحریک به اغتشاش، رأی‌گیری با هویت جعلی، دخالت غیرمجاز در فرآیند اخذ رأی	احراز دقیق هویت، ثبت تخلفات، بازداشت در موارد جرم مشهود، گزارش تخلفات به مقام قضایی، اعمال ضابطیت پلیسی	ماده ۶۶، ماده ۸۴ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی؛ نوربها (۱۳۹۲: ص ۲۳۵)

۳- راهکارهای کشف پلیسی در جرایم و تخلفات انتخاباتی

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که کشف جرایم و تخلفات انتخاباتی با چالش‌های متعددی مواجه است، از جمله: تنوع و گستردگی مرتکبان، فقدان تمایز روشن میان جرم و تخلف انتخاباتی و پراکندگی مقررات در قوانین مختلف نظیر انتخابات مجلس، ریاست‌جمهوری، خبرگان و شوراهای. همچنین، نظام کیفری ایران بیشتر بر واکنش پس از وقوع جرم متمرکز است و جایگاه شایسته‌ای برای تدابیر پیشگیرانه قائل نیست. نبود آیین‌نامه‌های دقیق، نهاد نظارتی کارآمد و الگوگیری از تجارب موفق جهانی، بر این کاستی‌ها افزوده است (پیامی و بابایی، ۱۳۹۵: ۱۲). در همین راستا، پژوهش حاضر با تأکید بر لزوم تحول در سیاست جنایی، راهکارهایی را در چهار محور اصلی پیشنهاد می‌دهد: جلب مشارکت نهادی و مردمی، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، ساماندهی قانون‌گذاری در حوزه جرایم انتخاباتی، و تفکیک دقیق میان جرم و تخلف انتخاباتی با هدف طراحی واکنش کیفری افتراقی و متناسب. این راهکارها می‌توانند به ارتقای کارآمدی کشف پلیسی و تقویت سلامت فرآیندهای انتخاباتی بینجامند.

۳-۱- مشارکت نهادی با دستگاه قضایی و نهادهای نظارتی

مشارکت چند نهادی (معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضائیه، ۱۴۰۲) در پیشگیری و کشف جرم با جلب مشارکت از جمله، رهنمودهای سیاست جنایی مشارکتی بوده و از طریق آن می‌توان نسبت به تقویت حداکثری عملکرد کشف محور جرایم، نائل آمد (مایکل^۱ و همکاران، ۲۰۲۳: ۲۳). قسم قابل‌توجهی از مشارکت در کشف را می‌توان در قالب همکاری معاونت‌های پیشگیری با فراجا قابل بحث دانست. اعمال اکتشافی کنشگران انتظامی در تعامل با مدعی‌العموم یا دادستان قابل بحث است و در این قالب تعیین مسیرهای صدور مجوز قضایی برای برخی از فعالیت‌های کشف‌محور پلیس می‌تواند برای استفاده موثر از شیوه‌های کشف، نقش به‌سزایی داشته باشد

1. MichaelA ,McfaulJ. mShapiro

(معاونت اجتماعی و پیشگیری از جرم قوه قضاییه، ۱۴۰۲). نیروی انتظامی، به‌عنوان ضابط قضایی، بر اساس بند ۸ ماده ۴ قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱۳۶۹) و نیز ماده ۳۰ قانون آیین دادرسی کیفری (۱۳۹۲)، موظف است در راستای پیشگیری و کشف جرایم با مراجع قضایی و اجرایی همکاری کند. این مشارکت شامل هماهنگی با دادستانی در صدور مجوز بازرسی، توقیف و دیگر عملیات میدانی و نیز تعامل با هیئت‌های اجرایی و نظارتی برای رصد تخلفات انتخاباتی است.

۳-۲- جلب مشارکت مردمی و گزارش‌های اجتماعی

در راستای دو اصل مهم شفافیت و دسترس‌پذیرسازی اطلاعات و فعالیت‌های مختلف انتخاباتی در بسیاری از کشورها جایگاه مهمی برای مردم جامعه به رسمیت شناخته شده تا تمامی اطلاعات مؤثر در اختیار پلیس قرار گیرد. دلیل این امر را می‌توان مخاطب بودن مردم برای تبلیغات دانست وجود سامانه جامع اطلاعات مردم (سجام) در ارتباط با جرایم و تخلفات نیز کارایی دارد و گزارش‌هایی از این طریق دریافت می‌شود که به طور عمده در جرایمی نظیر: تبلیغات زودهنگام، تهدید به اغتشاش، دامن‌زدن به اختلافات قومی، تبلیغات زودهنگام در فضای مجازی و غیره است. همچنین احاطه بر گرایش‌های سیاسی، جناحی و قومیت‌ها در کشور نسبت به روحیات اخلاقی و اجتماعی و حساسیت‌های مردمی برای پلیس بسیار مؤثر است. براساس مواد ۷ و ۸ قانون جرایم رایانه‌ای (۱۳۸۸)، پلیس فتا می‌تواند در تعامل با سامانه‌های مردمی مانند «سجام» و با استفاده از ظرفیت گزارش‌های عمومی، نقش فعالی در کشف تخلفات ایفا کند. همچنین در «سند سیاست‌های پیشگیری از جرم معاونت اجتماعی قوه قضاییه (۱۴۰۲)»، نقش مردم در گزارش‌دهی از جمله در تخلفات انتخاباتی مانند تبلیغات زودهنگام و ارباب رأی‌دهندگان تأکید شده است.

۳-۳- بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در کشف جرایم انتخاباتی

نظر به پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات، تبلیغات انتخاباتی و همچنین رفتارهای نمایندگان، در انتخابات مختلف کشور به روش‌های نوین روی می‌آورند. امروزه شرایط استفاده از فناوری و تجهیزات پیشرفته فراهم است، اما در عین حال شرایط و بستر مساعدی نیز برای ظهور جرایم نوین به وجود آورده است و مراجع قضایی و انتظامی را در پیشگیری از جرم و شناسایی مجرمین با چالش‌هایی مواجه کرده است. بهره‌وری از تجهیزات و فناوری‌های نوین در راستای جرایم نوین و پیشرفته، می‌تواند راهکاری مناسب برای پلیس و سازمان‌های قضایی کشور باشد (رجبی، ۱۴۰۳: ۳۳). کشف پیشگیرانه پلیس نیز باید با به روز کردن رویه‌ها در کشف، نسبت به افزایش اثربخشی این تدابیر اقدام کنند. به‌عنوان مثال با استفاده از پایش فناوری اطلاعات و بسترهای رایانه‌ای مخابراتی می‌توان به برخی از جرایم انتخاباتی مانند تبلیغ زود هنگام و پیش از موعد دست یافت. در ماده ۶۵ آیین‌نامه نحوه فعالیت ضابطان دادگستری (مصوب ۱۴۰۰) تأکید شده که ضابطان می‌توانند با کسب مجوز مقام قضایی، از تجهیزات هوشمند و تحلیل داده‌ها برای کشف و پیشگیری از جرم استفاده نمایند. این امر به‌ویژه در جرایم انتخاباتی در فضای مجازی (تبلیغات غیرقانونی، انتشار محتوای مجرمانه) کاربرد دارد. همچنین ماده ۴ قانون حمایت از داده‌ها و حریم خصوصی فضای مجازی (۱۴۰۲) امکان استفاده از ردیابی دیجیتال، شنود مجاز و پایش هوشمند را در راستای کشف جرم فراهم می‌کند.

نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، بازشناسی رویکرد افتراقی در کشف جرایم و تخلفات انتخاباتی و تحلیل عملکرد نهادهای انتظامی، به‌ویژه فراجا، در فرآیند کشف و پیشگیری از این دسته جرایم بوده است. روش تحقیق به‌صورت توصیفی - تحلیلی و مبتنی بر مطالعات اسنادی، تحلیل محتوای قوانین و بررسی پژوهش‌های داخلی و خارجی انجام شده است. با استفاده از طبقه‌بندی مفاهیم

حقوقی، داده‌ها به صورت استنباطی تحلیل شدند و یافته‌ها در سه محور زمانی، نوع مرتکب و راهکارهای کشف جرایم انتخاباتی، تبیین شده است. بررسی جرایم انتخاباتی از منظر دانش جرم‌شناسی این مزیت را دارد که علاوه بر علت-شناسی و ریشه‌یابی اینگونه جرایم در پرتوی نظریات و مکاتب جرم‌شناختی، می‌توان به مقابله مؤثر و پیشگیری از ارتکاب اینگونه جرایم نیز دست یافت. یافته‌ها نشان دادند که سیاست جنایی ایران، به‌رغم برخورداری از ظرفیت‌های قانونی و نهادی گسترده، به صورت عمده رویکردی واکنشی و کیفی به جرایم انتخاباتی دارد و از مؤلفه‌های پیشگیرانه و افتراقی غفلت شده است. این در حالی است که طبق نظریه‌های جرم‌شناختی همچون «پیشگیری کیفی» و «نظریه اثباتی»، کارآمدی نظام عدالت کیفری مستلزم ترکیب تدابیر بازدارنده، اقدامات ساختاری و تقویت ظرفیت کشف و پیشگیری توسط ضابطان است (درویشی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۰۴). همان‌طور که مرادی و چنگی (۱۳۹۹) نیز اشاره کرده‌اند، پراکندگی مقررات و فقدان ضمانت اجرای مؤثر موجب اختلال در عملکرد ضابطان و ناکارآمدی فرآیند کشف شده است. همچنین پژوهش ایوبولو (۲۰۲۵) درباره انتخابات نیجریه، ضعف در شفافیت عملیات پلیسی و فقدان آموزش ساختاریافته نیروهای امنیتی، در هر دو نظام حقوقی نقش تضعیف‌کننده بر اعتماد عمومی ایفا کرده است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که نقش نهادهای انتظامی و امنیتی در کشف جرایم انتخاباتی باید بر اساس سه بازه زمانی قبل، حین و پس از انتخابات تفکیک شود. در مرحله پیش از انتخابات، تمرکز بر آموزش نیروها، رصد تهدیدها و همکاری اطلاعاتی با نهادهای دیگر ضروری است. در زمان برگزاری انتخابات، تأمین امنیت حوزه‌های رأی‌گیری، کنترل تخلفات میدانی و حضور مؤثر در شعب اخذ رأی اهمیت دارد. در مرحله پس از انتخابات نیز پلیس باید با حفظ امنیت صندوق‌ها، همکاری با مراجع قضایی و کنترل اعتراضات احتمالی، نقش فعالی ایفا کند. این تحلیل زمانی نشان می‌دهد که کشف مؤثر، مستلزم حضور مستمر و هماهنگی ساختاری پلیس با سایر نهادها در تمام مراحل انتخابات است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که،

مطالعات متعددی با تمرکز بر نظام انتخاباتی، بر اهمیت راهبردهای پیشگیرانه پلیسی، آموزش نیروهای امنیتی و همکاری بین‌نهادی در کاهش جرایم و خشونت‌های انتخاباتی تأکید کرده‌اند. شواهد نشان می‌دهد که اقدامات پیشگیرانه نظیر ارتقای شفافیت فرایندهای انتخاباتی، افزایش آمادگی امنیتی و آموزش تخصصی ضابطان، نقش تعیین‌کننده‌ای در کاهش تنش‌ها و درگیری‌های انتخاباتی دارند. برای نمونه، در جریان انتخابات سال ۲۰۱۵ نیجریه، اتخاذ تدابیر امنیتی فعالانه منجر به کاهش قابل توجه خشونت و اعتراضات انتخاباتی شد (اورجی^۱، ۲۰۱۷: ۷۰۷). همچنین، حضور اثربخش نیروهای امنیتی آموزش‌دیده، که به اصول اخلاقی و قانونی پایبند هستند، در صیانت از سلامت انتخابات و اعتماد عمومی بسیار تأثیرگذار بوده است (اوکائی^۲ و همکاران، ۲۰۲۵: ۶۱). افزون بر این، پژوهش‌ها بر این نکته تأکید دارند که مقابله با ریشه‌های ساختاری خشونت‌های انتخاباتی، از جمله احساس طرد سیاسی، نابرابری‌های اقتصادی و ضعف در حکمرانی، پیش‌شرط دستیابی به فضای انتخاباتی سالم و باثبات است. از این‌رو، به‌کارگیری رویکردی جامع که شامل حاکمیت کارآمد، تعامل مؤثر میان نهادهای اجرایی و امنیتی، و تقویت نظارت انتخاباتی باشد، می‌تواند نقشی اساسی در پیشگیری از جرایم انتخاباتی و ارتقای کیفیت دموکراسی ایفا کند (لیانینگ^۳ و همکاران، ۲۰۲۴: ۴۵).

یافته دوم پژوهش نشان می‌دهد که جرایم و تخلفات انتخاباتی از سوی گروه‌های متنوعی ارتکاب می‌یابد و تفکیک نوع مرتکب، نقش مهمی در طراحی شیوه‌های کشف مؤثر دارد. کاندیداها و ستادهای انتخاباتی معمولاً مرتکب جرایمی نظیر تبلیغات زود هنگام و استفاده از امکانات عمومی می‌شوند که در مواد ۵۹ و ۹۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی جرم‌انگاری شده‌اند. رسانه‌ها نیز در صورت جانبداری یا انتشار اطلاعات کذب، سلامت انتخابات را تهدید می‌کنند. عوامل اجرایی و نظارتی در صورت ترک وظایف، جانبداری یا تقلب در صورت جلسات، بر اساس مواد ۵۳، ۶۰ و ۸۴ قانون انتخابات مجلس

1. Otji, N

2. Okoye, A. C

3. Lianingsih, N

شورای اسلامی مسئولیت کیفری دارند. همچنین، مردم عادی ممکن است در قالب رأی دادن تکراری، رأی با شناسنامه دیگران یا اخذ رأی مرتکب جرم شوند قابل تعقیب است. در تبیین این یافته‌ها می‌توان گفت که تنوع مرتکبان جرایم انتخاباتی، از کاندیداها تا رأی‌دهندگان، نیازمند رویکرد افتراقی در کشف است. جرایم سازمان‌یافته کاندیداها و عوامل اجرایی مستلزم رصد اطلاعاتی و نظارت نهادی است، در حالی‌که تخلفات مردم عادی بیشتر با بازرسی میدانی و گزارش‌های مردمی قابل کشف هستند. این تمایز، دقت کشف و کارآمدی واکنش کیفری را افزایش می‌دهد. به طوریکه رزومانا^۱ (۲۰۲۴) در پژوهش خود بیان می‌کند که تنوع مرتکبان جرایم انتخاباتی نیازمند رویکردی متفاوت در کشف و تعقیب قضایی است تا اثربخشی اقدامات قانونی افزایش یابد. پژوهش‌ها نشان می‌دهند که تداخل اختیارات میان نهاد ناظر بر انتخابات و نیروهای انتظامی می‌تواند اجرای مؤثر تعقیب جرایم انتخاباتی را مختل کند و منجر به کاهش اعتماد عمومی به فرایندهای انتخاباتی شود. علاوه بر این، به‌کارگیری راهبردهای جایگزین برای مرتکبان نوجوان تخلفات انتخاباتی، نیازمند چارچوب‌های حقوقی متناسب با شرایط ویژه گروه‌های مختلف مرتکبان است (نیلیاتی^۲ و همکاران، ۲۰۲۱: ۱۸۸۴).

در نهایت، یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که نیروی انتظامی می‌تواند با مشارکت نهادی با دستگاه قضا، بهره‌گیری از گزارش‌های مردمی و ارتقای فناوری‌های کشف، نقش مؤثرتری ایفا کند. این تحلیل همسو با مطالعه اسدی اوجاق و طاهری (۱۴۰۱) همسو است که نقش فضای مجازی و رسانه‌ها را در شفاف‌سازی فرآیند انتخابات، کلیدی دانسته‌اند. راهکارهایی نظیر سامانه سجام، تحلیل داده‌های فضای مجازی و پایش تخلفات دیجیتال می‌توانند شیوه‌های کشف را از مدل سنتی به مدل فناورانه ارتقا دهند. این پژوهش با تحلیل داده‌های قانونی و نظری، نشان داد که ارتقای رویکرد افتراقی در کشف جرایم انتخاباتی، مستلزم اصلاح نظام تقنینی، سازماندهی آیین‌نامه‌های کشف و

1. Rusmana, I. P. E.

2. Nellyati, N

آموزش تخصصی ضابطان است. این امر، نه تنها به اعتمادسازی در فرآیند انتخابات کمک می‌کند، بلکه سلامت و مشروعیت نظام مردم‌سالارانه را نیز تضمین خواهد کرد.

پیشنهاد‌های کاربردی

۱. با توجه به پراکندگی مقررات و نبود رویه منسجم در عملکرد پلیس، پیشنهاد می‌شود آیین‌نامه‌ای اختصاصی تحت نظارت مشترک قوه قضاییه، وزارت کشور و نیروی انتظامی تدوین شود که فرآیندهای کشف، گزارش‌دهی، همکاری نهادی و سازوکارهای برخورد با تخلفات انتخاباتی را به صورت شفاف و عملیاتی مشخص کند.

۲. پیشنهاد می‌شود که سامانه هوشمند یکپارچه گزارش تخلفات انتخاباتی برای مشارکت عمومی ایجاد شود، با الهام از سامانه‌هایی نظیر «سجام»، راه‌اندازی یک بستر ملی آنلاین برای دریافت گزارش‌های مردمی از تخلفات انتخاباتی در فضای مجازی و حقیقی، می‌تواند مشارکت اجتماعی در فرآیند کشف را تقویت کرده و اطلاعات ارزشمندی را در اختیار ضابطان قضایی قرار دهد.

سپاسگزاری

بدین وسیله از حمایت‌های علمی و معنوی اساتید گرانقدر و همکاری مشفقانه نهادهای انتظامی و پژوهشی که ما را در انجام این تحقیق یاری کردند، صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم.

منابع

- ابراهیمی، شهرام. (۱۳۸۸). رویکردهای موسع و مضیق پیشگیری و آثار آن. فصلنامه آموزه های حقوقی. ۶(۱۲). ۳۷-۵۲.
- اسدی اوجاق، نادر؛ طاهری، محسن. (۱۴۰۱). تأملی بر کاربست فناوری های نوین در نظام انتخاباتی و الزامات قانونی آن در نظام حقوقی ایران. فصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق تطبیقی، ۵(۱۵). ۱۷-۴۵.
- اکبری، لیلا. (۱۳۸۰). بررسی شیوه های پیشگیری از بزهکاری کودکان و نوجوانان در قواعد و اسناد بین المللی. پایان نامه کارشناسی ارشد. حقوق کیفری و جرم شناسی. تهران. دانشکده حقوق دانشگاه تهران.
- باقری، محمدحسن. (۱۳۹۲). آشنایی با مفاهیم حقوق عمومی. طرح پژوهش برون دانشگاهی. تهران. پژوهشکده شورای نگهبان. ۱۰.
- بهادری، جلال. (۱۳۹۵). تهدیدات کشف و اثبات جرم نسبت به حق خلوت. پایان نامه کاشناسی ارشد. دانشگاه کاشان.
- بیابانی، غلامحسین. (۱۳۹۲). نقش رسانه در پیشگیری از جرم، فصلنامه رسانه، ۳. ۳۹
- پیامی، نرگس؛ بابایی، سعید. (۱۳۹۵). بررسی پیشگیری از جرایم تخلفات انتخاباتی و جایگاه آن در حقوق. کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم شیراز.
- تلاشان، حسن. (۱۳۸۰). حضور حماسی. مجله دیدار آشنا، شماره ۱۲.
- حسینی، محمد. (۱۳۷۶). سیاست جنایی؛ مفاهیم و مدل ها. مجله کانون وکلا. شماره ۱۱.
- خندان، مهرانگیز؛ شیخ الاسلامی، عباس؛ حسینی، سید حسین. (۱۴۰۲). جایگاه رسانه در سیاست جنایی ناظر به جرایم و تخلفات انتخاباتی. فصلنامه علمی رسانه، ۳۴(۴). ۱۸۹-۲۰۴.

درویشی، صیاد؛ میرزاخانی، عبدالرحمان؛ داوودی دهاقانی، ابراهیم. (۱۴۰۰). الگوی مدیریت انتظامی پیشگیری کیفری از جرم. پژوهشنامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۴(۱). ۱۰۳-۱۳۰.

دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا. (۱۳۷۷)، تهران. دانشگاه تهران.

رجبی پور، محمود. (۱۳۸۳). مبانی پیشگیری اجتماعی از بزه کار اطفال و نوجوانان. تهران، انتشارات منتهی.

رجبی، محمد؛ رجبی، هادی. (۱۴۰۳). نقش فناوری‌های نوین در تحول دانش انتظامی (مطالعه موردی: کاربرد هوش مصنوعی). فصلنامه علمی راهبرد، ۳۳. ۴.

رسولی آذر، اصغر. (۱۳۹۲). پیشگیری از جرم. تهران، پژوهشکده باقرالعلوم(ع).

شاهین‌پور، احسان. (۱۳۹۸). سیاست جنایی ایران در خصوص جرایم انتخاباتی با نگاهی به حقوق فرانسه. چاپ اول. انتشارات مجد.

غمامی، محمد مهدی؛ بستانی، محمدحسین. (۱۴۰۰). مبانی، معیارها و اصول حقوقی حاکم بر حوزه بندی انتخاباتی با بررسی موردی نظام انتخاباتی ایران. مجلس و راهبرد، ۲۳(۱۰۶). ۳۵-۶۴.

فرانک پی ویلیامز و مارک لین دی مک شین. (۱۳۹۵). نظریه های جرم شناسی، ترجمه حمیدرضا ملک محمدی، تهران. نشر میزان.

فیروزی، حجت‌الله. (۱۳۸۱). بررسی جرایم انتخاباتی در قوانین ایران. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران. ۶-۷.

کرم‌زاده، اسماعیل. (۱۴۰۲). نقش مردم در جذب سرمایه های اجتماعی یگان های ویژه فرماندهی انتظامی. انتظام اجتماعی، ۱۵(۱). ۱۸۱-۲۱۲.

محسن تبریزی، علیرضاوشاه بهرامی، فرج‌الله. (۱۳۷۸). نقش مدیریت انتظامی در تامین امنیت شهر، مطالعه موردی، انتخابات مجلس شورای اسلامی، فصلنامه دانش انتظامی، ۱۰. ۱.

مرادی، رضا و چگنی، مهدی، ۱۳۹۹، بررسی جرایم انتخاباتی در ایران بر اساس قوانین انتخابات مجلس شورای اسلامی، ریاست جمهوری، لایحه جامع انتخابات با نگاهی به قانون انتخابات فرانسه و قانون مجازات آلمان، سومین کنفرانس بین المللی حقوق و علوم قضایی، تهران.

مظفیری اناری، مهدی؛ امینی زاده، محمد. (۱۴۰۲). تحلیل جرم‌شناختی جرایم انتخاباتی در نظام حقوقی ایران. پژوهش‌های حقوقی، ۲۲(۵۳). ۳۸۳-۴۱۶.

معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه، پیشگیری از تخلفات انتخاباتی: تحلیل و راهکار انتشارات: قوه قضاییه، ۲۰۲۳.

معین، محمد. (۱۳۷۷). فرهنگ فارسی، جلد اول، چاپ دوازدهم. تهران. موسسه انتشارات امیرکبیر.

منظمی تبار، جواد. (۱۳۹۹). بررسی جامعه‌شناختی رابطه پیشگیری وضعی و انتظامی از جرایم و آسیب‌های اجتماعی با احساس امنیت در شهر نوشهر. انتظام اجتماعی، ۱۲(۱). ۱-۲۴.

میرزایی، حسین؛ جلالی، رضا؛ خواجه سروی، غلامرضا؛ خسروی، محمدعلی. (۱۳۹۹). واکاوی علل و زمینه‌های سیاسی حقوقی وقوع جرائم و تخلفات انتخاباتی (با نگاهی به انتخابات در دهه ۹۰ شمسی). مجله پژوهش‌های سیاسی و بین‌المللی، ۱۱(۱). ۳۴۹-۳۴۹.

نوربها، رضا. (۱۳۹۲). زمینه حقوق جزای عمومی. چاپ سی و چهارم. تهران. انتشارات گنج دانش.

نوروزیان، ملکی؛ موسوی‌فرد، سیدمحمدرضا. (۱۴۰۲). جستاری بر رویکردهای پیشگیرانه (مدیریت فرهنگ محور) فضای مجازی و تاثیر آن بر وقوع تخلفات و جرائم انتخاباتی، انتخاب‌های حاکم بر نظام سیاسی ایران. مطالعات حقوقی فضای مجازی، ۷(۲). ۳۱-۴۱.

هاشمی، سیدمحمد. (۱۳۹۸). حقوق عمومی ایران. تهران: نشر میزان. ص ۳۸.

- Ayobolu, O. O. (2025). Security and elections: a case study of the roles security agencies in the 2023 general elections in Nigeria. *African Journal of Social Issues*, 8(1), 69-88.
- Bulman-Pozen, J. , & Seifter, M. (2022). Countering the new election subversion: The democracy principle and the role of state courts. *Wis. L. Rev.* , 1337.
- Lianingsih, N. , Yohandoko, S. L. O. , & Laksito, G. S. (2024). A Legal and Criminological Analysis with Prevention Measures in Mind for the General Elections. *International Journal of Humanities, Law, and Politics* , 2(2), 45-50.
- MichaelA,Mcfaul,J. m. shapiro election integrity and the Role of Multi_stakeholder partnership. palyrave Macmillan 2023
- Muggah, R. (2019). Reviewing the Costs and Benefits of Mano Dura Versus Crime Prevention in the Americas. In *The Palgrave Handbook of Contemporary International Political Economy*. Palgrave Macmillan, London.
- Muchammad, N. , & Chalim, M. A. (2019). Analysis Of Criminal Liability Crime of Legislative Elections (Case Study Legislative Elections in Semarang). *Jurnal Daulat Hukum*, 2(1), 83-90.
- Mayasari, R. E. , Rahman, I. , Herisetiawan, F. , Akbar, M. A. , Haerani, Y. , & Basrawi, B. (2024). Criminal Aspects at the Stages of Registration, Verification and Determination of Political Parties as Candidates for Election Contestants. *Journal of Law, Politic and Humanities*, 4(4), 1074-1084.
- Nellyati, N. , Fahmal, A. M. , & Razak, A. (2021). Konsep Diversi Dalam Penanganan Pelanggaran Tindak Pidana Pemilihan Umum Bagi Anak Oleh Badan Pengawas Pemilihan Umum. 2(8), 1884-1898.
- Orji, N. (2017). Preventive action and conflict mitigation in Nigeria's 2015 elections. *Democratization*, 24(4), 707-723.
- Okoye, A. C. ,Ezeanya, H. C. , & Chikezie, A. (2025). Securing Election Processes: Interrogating the Role of Security Agents in Nigeria's Elections. *African Journal of Social Sciences and Humanities Research*, 8(1), 61-74.

- Oyanedel, J. C. (2019). The Analysis of Trust and Criminal Justice: Between Legitimacy and Order. In Assessing Judicial Reforms in Developing Countries. Springer, Cham.
- Pruett, L. , Dyzenhaus, A. , Karim, S. , & Freeman, D. (2025). Election violence prevention during democratic transitions: A field experiment with youth and police in Liberia. Journal of Peace Research, 62(2), 262-277.
- Rusmana, I. P. E. (2024). Kewenangan Antara Bawaslu Dan Aparat Penegak Hukum Dalam Penanganan Tindak Pidana Pemilu. Jurnal Rechts, 13(2), 261-284.
- Tilley, N. (2019). A Realistic Agenda for Research and Regulation Relating to Crime Prevention. In The Future of EU Criminal Justice Policy and Practice. Brill Nijhoff.

